

CZU: 342.733-054.73(478)

[http://doi.org/10.59295/sum8\(168\)2023_21](http://doi.org/10.59295/sum8(168)2023_21)

PROCEDEU DE INCLUZIUNE EDUCATIONALĂ A REFUGIAȚILOR ÎN REPUBLICA MOLDOVA PRIN EVITAREA OBSTACOLELOR ASIMILATIVE

Cristina CEBAN,

doctor în drept conferențiar cercetător

Artur FUIOR,

student-doctorant, Universitatea de Studii Europene din Moldova

Acest articol are drept scop abordarea unor elemente foarte importante și actuale, privind educația refugiaților în Republica Moldova ca rezultat al incluziunii sociale prin divergențele de limbă, cultură etc. Se vor folosi informațiile cele mai veridice pentru a reda imaginea cât mai aproape de realitate. Această comunicare va atinge momentele sensibile de incluziune a refugiaților în raport cu factori adoptivi. De asemenea, soluționarea problemelor de educație în raport cu țara adoptivă. Autorii a mai multor acte fac referire la date concrete care reflectă circumstanțele în care conviețuiesc acum refugiații pe arena internațională. Ca concluzie a articolului sunt redată rezultatele cercetării cu privire la soluții ce țin de educația refugiaților în Republica Moldova.

Cuvinte-cheie: *refugiat, educația, UNHCR, ONU, PNUD.*

PROCESS OF EDUCATIONAL INCLUSION OF REFUGEES IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA BY AVOIDING ASSIMILATION OBSTACLES

This article aims to address some very important and current elements, for example being the education of refugees in the Republic of Moldova as a result of social inclusion through divergences of language, culture, etc. The most truthful information will be used to render the image as close to reality as possible. This communication will touch on sensitive moments of inclusion of refugees in relation to adoptive factors. Also solving education problems in relation to the adoptive country. Writers of several acts refer to concrete data reflecting the circumstances in which refugees now live together in the international arena. As a conclusion of the article are presented the results of research on solutions related to refugee education in the Republic of Moldova.

Keywords: *refugee, education, UNHCR, UN, UNDP.*

Tematica incluziunii educaționale a refugiaților în Republica Moldova este foarte actuală datorită fluxului mare de refugiați, dar și a obstacolelor de asimilare severă la care sunt expuși aceștia. Această tematică are ca scop activizarea subiectului în cadrul populației noastre în vederea unei atitudini mai atente față de refugiați. Inevitabil, toate schimbările sociale de flux uman ce au loc în lume, îndeosebi pe teritoriul european și Republica Moldova după conflictul militar în țara vecină duc la acordarea dreptului la educație a tuturor refugiaților ce solicită acest lucru. Ca țară gazdă trebuie să creăm toate condițiile necesare pentru integrarea și acomodarea acestor persoane.

Educația refugiaților în Republica Moldova reprezintă o tematică importantă și sensibilă. Republica Moldova, ca și alte țări, se confruntă cu provocări specifice în ceea ce privește accesul și includerea refugiaților în sistemul de învățământ. Obiectivul acestui studiu este de a evidenția lacunele existente în nivelul de cunoștințe al refugiaților și ceea ce cere statul adoptiv Republica Moldova în raport cu politicile europene de integrare la care țara noastră este parte în baza noilor realități de flux.

„Politicile sociale privind integrarea trebuie să fie adaptate specificului populației avute în vedere, dar și condițiilor locale, naționale și regionale și să fie privite dintr-o perspectivă globală, care să ia în calcul nu doar aspectele economice și sociale ale integrării, ci și pe cele referitoare la diversitatea culturală și re-

ligioasă, cetățenie, participare și drepturi politice. Dacă programele specifice de integrare sunt un element important, în special în prima fază a procesului de integrare, pe termen lung, obiectivul politicilor sociale ar trebui să fie acela privind facilitarea accesului imigranților la serviciile existente, aceleași ca și pentru populația gazdă, dar adaptate nevoilor specifice ale acestora” [1].

Politica socială pentru refugiați în Republica Moldova este reglementată de legislația națională și de angajamentele internaționale la care Republica Moldova este parte. Republica Moldova este semnatară a Convenției de la Geneva privind statutul refugiaților din 1951 și a Protocolului din 1967, care stabilesc drepturile și responsabilitățile statelor în ceea ce privește protecția refugiaților. În plus, Republica Moldova a adoptat Legea privind refugiații în 2001, care reglementează procedurile de recunoaștere a statutului de refugiat și drepturile acestora în țară. Copiii refugiaților au dreptul la educație în Republica Moldova. Aceștia pot beneficia de învățământul de bază și de alte servicii educaționale. Republica Moldova se confruntă cu un număr relativ mic de refugiați în comparație cu alte țări europene, iar resursele disponibile pentru asistență socială și integrare pot fi limitate.

„Pentru Republica Moldova, educația reprezintă o prioritate națională sau factorul de bază în transmiterea și crearea de noi valori culturale și general-umane, în dezvoltarea capitalului uman, în formarea conștiinței și identității naționale și are un rol primordial în crearea premiselor pentru dezvoltarea umană durabilă și edificarea unei societăți bazate pe cunoaștere. Calitatea educației determină în mare măsură calitatea vieții și creează oportunități pentru realizarea în volum deplin a capacităților fiecărui cetățean” [2].

Educația refugiaților reprezintă o prioritate importantă pentru Republica Moldova, în conformitate cu angajamentele sale internaționale și cu politicile guvernamentale. Sunt câteva motive pentru care educația refugiaților este considerată o prioritate în Republica Moldova: 1. Drepturile omului: Republica Moldova este semnatară a convențiilor internaționale privind drepturile omului și a Convenției de la Geneva din 1951. Aceste tratate internaționale prevăd dreptul la educație pentru toți, inclusiv pentru refugiați. 2. Integrarea socială: educația este un instrument esențial pentru integrarea refugiaților în societatea gazdă. Prin furnizarea de acces la educație, se oferă refugiaților posibilitatea de a învăța limba locală, de a dobândi abilități și cunoștințe necesare pentru a-și construi un viitor în Republica Moldova. 3. Dezvoltarea personală: educația oferă refugiaților șansa de a-și dezvolta abilitățile și potențialul. Aceasta le poate deschide uși pentru oportunități mai bune în viitor atât în Moldova, cât și în alte locuri. 4. Contribuție la societate: refugiații, atunci când sunt educați, pot deveni membri activi și contribuitori la societatea gazdă. Ei pot aduce cunoștințe și experiențe unice, contribuind la diversitatea culturală și la dezvoltarea economică și socială a Moldovei. 5. Asigurarea unui viitor pentru copii: educația este crucială pentru copiii refugiaților. Prin asigurarea accesului lor la învățământ, se creează perspective mai bune pentru generațiile viitoare de refugiați.

În Republica Moldova, UNHCR are o prezență și desfășoară activități pentru a asigura protecția și asistența refugiaților și altor grupuri aflate în nevoie. Principalele domenii de intervenție ale UNHCR în Republica Moldova includ: 1. Protecția refugiaților: UNHCR oferă asistență juridică și socială pentru refugiați, ajutându-i să obțină statutul de refugiat și protejându-le drepturile și interesele. 2. Asistență materială și umanitară: UNHCR furnizează ajutoare de urgență, cum ar fi alimente, adăpost și îmbrăcăminte, refugiaților și altor persoane aflate în nevoie. 3. Educație și integrare socială: UNHCR sprijină proiecte de educație pentru refugiați, inclusiv pentru copiii refugiați și promovează integrarea lor în societatea moldovenească. 4. Dezvoltarea comunităților: UNHCR susține proiecte care îmbunătățesc condițiile de trai și promovează auto-suficiența refugiaților, contribuind astfel la dezvoltarea comunităților locale. 5. Consolidarea capacității guvernului și a organizațiilor locale: UNHCR colaborează cu guvernul Republicii Moldova și cu organizații neguvernamentale pentru a dezvolta politici și programe care să asigure protecția și asistența adecvată a refugiaților. UNHCR joacă un rol esențial în promovarea și implementarea drepturilor refugiaților în Republica Moldova și în asigurarea că aceștia primesc protecția și asistența de care au nevoie. Organizația lucrează în strânsă colaborare cu guvernul moldovean și cu alte organizații partenere pentru a răspunde la nevoile refugiaților și pentru a contribui la stabilitatea și dezvoltarea regiunii.

„UNHCR, Agenția ONU pentru Refugiați și partenerii ACTED au finalizat lucrările de renovare și termozolare a clădirii. Modernizările îi ajută pe copii să se încălzească și permit școlii să economisească bani

pentru încălzire și utilități. Activitatea UNHCR în Republica Moldova este posibilă cu sprijinul donatorilor internaționali care sprijină în mod expres operațiunea, precum și a celor care contribuie cu fonduri cu destinație largă și fără destinație specială, de care beneficiază programele sale globale” [3].

UNHCR are o strategie globală pentru educația refugiaților, care este menită să asigure accesul la învățământ de calitate pentru refugiați și alte grupuri aflate în situații similare din întreaga lume. Această strategie se bazează pe angajamentul UNHCR față de respectarea dreptului la educație al fiecărui individ, indiferent de statutul său sau de situația sa de refugiat. UNHCR pentru educația refugiaților reflectă angajamentul organizației de a asigura că refugiații au acces la educație de calitate, ceea ce este esențial pentru dezvoltarea personală, integrarea socială și construirea unui viitor mai bun în țările gazdă.

„Educația este un drept fundamental, vital în restabilirea speranței și demnității copiilor nevoiți să-și părăsească țările de origine. De asemenea, educația este un mijloc indispensabil pentru integrare, responsabilizându-i pe toți cei implicați să joace un rol activ în comunitatea din țara de azil și în viața politică, economică, socială și culturală. Fiecare copil are dreptul la o educație de calitate. Strategia UNHCR privind Educația subliniază rolul important al accesului copiilor refugiați și solicitanți de azil la oportunități de învățământ adecvate. Cu toate acestea, în Europa Centrală, mulți dintre acești copii se confruntă cu dificultăți în exercitarea acestui drept. În unele locuri, școlarizarea se dovedește dificilă în imediata apropiere a centrului de primire și a facilităților de cazare, de multe ori din cauza atitudinii discriminatorii a conducerii școlilor sau a cadrelor didactice. Câteodată, copiii refugiați nu au dovada realizărilor școlare trecute și, prin urmare, sunt plasați în clase inferioare nevoilor și pregătirii lor educaționale. În unele școli, profesorii nu sunt calificați să predea într-o altă limbă decât cea națională. Uneori, profesorii înșiși nu au acces la resursele educaționale necesare integrării copiilor refugiați în activitățile școlare sau introducerii diversității în programă. Cursurile pregătitoare de limbă nu sunt întotdeauna de o intensitate sau durată suficientă pentru a permite copiilor și tinerilor să dobândească competențele lingvistice necesare în sistemul de învățământ al țării de azil. Unii copii abandonează școala pierzând orice oportunitate de progres educațional și personal. De-a lungul anilor au existat unele îmbunătățiri în ceea ce privește accesul la educație al copiilor refugiați în cele șapte țări ale regiunii Europei Centrale aflate sub Reprezentanța Regională. Cu toate acestea, există în continuare probleme și lipsuri semnificative” [4].

Situația refugiaților ucraineni a fost o preocupare importantă pentru Republica Moldova și pentru organizațiile internaționale precum UNHCR. Guvernul moldovean a acordat asistență umanitară și protecție acestor refugiați și a lucrat pentru a le oferi condiții de trai și acces la servicii de bază, cum ar fi adăpost, asistență medicală și educație. În plus, Republica Moldova a adoptat o serie de măsuri pentru a facilita procesul de înregistrare și recunoaștere a statutului de refugiat pentru ucrainenii care au cerut azil. Este important de menționat că numărul de refugiați poate varia în timp, în funcție de evoluția conflictului și de alți factori. Guvernul și organizațiile umanitare încearcă să răspundă la nevoile acestor refugiați și să ofere sprijinul necesar pentru integrarea lor temporară în Republica Moldova.

„De la începutul războiului în Ucraina, Republica Moldova găzduiește cel mai mare număr de refugiați ucraineni pe cap de locuitor, în comparație cu alte țări UE și din vecinătatea UE. Pentru cei care fug din calea războiului pentru a-și proteja viața lor și a celor apropiați, prioritare sunt trecerea în siguranță a frontierei, cazarea, alimentarea, accesul la medicamente și păstrarea legăturii cu cei dragi rămași acasă – iar planurile pe termen mediu și lung trec pe planul doi. PNUD Moldova a încercat să înțeleagă mai bine de ce au nevoie refugiații ucraineni” [5].

În ceea ce privește educația refugiaților în Republica Moldova, MECC colaborează cu Agenția Națiunilor Unite pentru Refugiați, UNHCR și cu alte organizații neguvernamentale pentru a asigura că refugiații au acces la educație de calitate în țară. Aceasta poate include sprijin pentru includerea copiilor refugiați în școlile publice din Republica Moldova și pentru furnizarea de servicii educaționale adecvate pentru adulții refugiați. De asemenea, MECC poate juca un rol important în dezvoltarea și implementarea politicilor și programelor care să faciliteze integrarea refugiaților în sistemul de învățământ al Republicii Moldova, inclusiv prin recunoașterea și transferul de diplome sau calificări și prin furnizarea de sprijin lingvistic pentru refugiați pentru a învăța limba română.

„Încadrarea copiilor și tinerilor din familiile refugiaților în instituțiile de învățământ din Republica Mol-

dova se desfășoară în conformitate cu mecanismul elaborat de Ministerul Educației și Cercetării, care monitorizează zilnic situația cu privire la numărul copiilor integrați în sistemul educațional. Instituțiile de învățământ general din Republica Moldova oferă oportunități pentru toți copiii din familiile refugiate din Ucraina pentru a participa la procesul educațional, la cererea părinților sau a reprezentanților legali ai acestora. Amintim că procedura de înscriere la școală sau la grădiniță este una simplă și constă în depunerea unei cereri de către părintele sau reprezentantul legal al copilului și prezentarea unui act care confirmă identitatea copilului și a solicitantului. Cererea se poate depune la organul local de specialitate în domeniul învățământului, administrația publică locală sau instituția de învățământ din localitate, în funcție de localizarea temporară a copiilor din familiile refugiate din Ucraina. Menționăm că MEC oferă mai multe opțiuni cetățenilor refugiați din Ucraina. Prima opțiune este școlarizarea copiilor refugiați în instituțiile de învățământ și această opțiune este valabilă pentru cetățenii care au depus cerere de azil. A doua opțiune este frecventarea de către copii a cursurilor oferite în clase alături de ceilalți elevi, în calitate de audient. Această opțiune este valabilă pentru toți cetățenii ucraineni care se află pe teritoriul Republicii Moldova. Copiii au posibilitatea să participe la diverse activități extrașcolare organizate în incinta instituțiilor de învățământ primar și secundar sau să frecventeze instituțiile de învățământ extrașcolare. Elevii ucraineni au, de asemenea, posibilitatea să asiste la lecțiile în regim online organizate de instituțiile de învățământ la care au studiat în Ucraina, să acceseze platformele și resursele educaționale create și coordonate cu Ministerul Învățământului și Științei din Ucraina” [6].

În Republica Moldova, au existat și continuă să existe proiecte și programe derulate de organizații guvernamentale și neguvernamentale, precum și de organizații internaționale, care vizează sprijinirea refugiaților și solicitanților de azil. Aceste proiecte se concentrează pe diferite aspecte, cum ar fi protecția, asistența socială, integrarea, educația și dezvoltarea comunității. Organizațiile umanitare și Guvernul Republicii Moldova au derulat proiecte pentru a furniza asistență umanitară refugiaților, inclusiv alimente, apă potabilă, îmbrăcăminte și adăpost de urgență. Programele oferite de organizații neguvernamentale și agențiile internaționale au inclus servicii medicale și psihologice pentru refugiați pentru a aborda nevoile lor de sănătate mintală și fizică. Proiecte care vizează dezvoltarea comunităților de refugiați, precum și comunitățile locale, pentru a promova conviețuirea pașnică și dezvoltarea durabilă. Este important să menționăm că situația refugiaților și proiectele care îi sprijină pot evolua în funcție de schimbările în politica și situația de migrație la nivel global și regional.

„Până la sfârșitul anului 2023, cel puțin 1050 de copii și tineri și 1600 de adulți din 9 Centre de Plasament pentru Refugiați, CPR, vor primi sprijin în vederea depășirii traumelor generate de război și facilitării inserției lor într-un nou context social. Acesta va fi acordat prin intermediul proiectului „Suport pentru refugiații ucraineni în Republica Moldova”, finanțat de Swiss Solidarity și Fundația pentru Copii „Pestalozzi”, PCF, Elveția, și implementat de Centrul Educațional PRO DIDACTICA, al cărui scop principal este diminuarea dificultăților cu care se confruntă refugiații ucraineni prin crearea unor condiții de trai decente și ameliorarea stării lor de bine. Direcțiile de intervenție ale proiectului, conforme cu Planul regional de răspuns la situația refugiaților din Ucraina, cu nevoile lor de protecție, dar și cu imperativul promovării coeziunii sociale între refugiați și locuitorii comunităților gazdă, inclusiv prin parteneriate cu administrația publică locală și prin activități de educație interculturală commune” [7].

Republica Moldova, ca și multe alte țări, are politici și programe pentru educația și integrarea refugiaților. Aceste programe sunt menite să ofere oportunități educaționale și de formare pentru refugiați, pentru a-i ajuta să se integreze mai bine în societatea gazdă. Cu toate acestea, trebuie menționat că Republica Moldova nu este neapărat una dintre destinațiile principale pentru refugiați în Europa, precum Germania sau Suedia, și numărul lor poate fi mai mic. Organizații internaționale, ONG-uri și agenții guvernamentale pot oferi sprijin în ceea ce privește accesul refugiaților la educație, servicii de sănătate și alte resurse esențiale pentru viața de zi cu zi. Aceste programe pot include cursuri de limbă pentru a-i ajuta pe refugiați să învețe limba oficială a țării, precum și programe educaționale pentru copiii refugiaților. Este important să menționăm că situația refugiaților și politicile legate de aceștia pot evolua în timp, așa că ar trebui să consultați surse actualizate pentru informații precise despre starea actuală a refugiaților și a programelor de integrare din Republica Moldova.

Concluzii

În concluzie, educația refugiaților reprezintă un aspect esențial al integrării lor cu succes în societatea gazdă și contribuției lor la dezvoltarea țării de destinație. Incluziunea educațională a refugiaților reprezintă un aspect crucial în procesul lor de integrare și adaptare în țara gazdă. Educația oferă refugiaților nu doar oportunități de dezvoltare personală, ci și unelte esențiale pentru a deveni membri activi și productivi ai societății. Unul dintre primii pași în incluziunea educațională a refugiaților este asigurarea accesului lor la sistemul de învățământ. Acest lucru poate implica eliminarea barierelor financiare, asigurarea transportului la școală și furnizarea de materiale școlare gratuite sau la prețuri reduse. Limba este o barieră semnificativă pentru refugiați, deoarece dificultățile lingvistice pot împiedica înțelegerea și comunicarea. Prin urmare, furnizarea de cursuri de limbă gratuite sau subvenționate este esențială pentru ajutarea refugiaților să învețe limba țării gazdă și să se integreze mai bine în societate. Refugiații pot aduce cu ei calificări și experiență din țările lor de origine. Pentru a valorifica această experiență, este important ca sistemele educaționale să recunoască și să evalueze corect calificările lor anterioare. Programul de mentorat poate ajuta refugiații să se integreze în sistemul educațional și să obțină sprijin din partea altor studenți sau mentori mai experimentați. Refugiații pot trece prin traume și dificultăți emoționale. Școlile pot furniza servicii de susținere socio-emoțională pentru a ajuta refugiații să facă față acestor provocări. Educația nu trebuie să fie izolată, trebuie să fie parte a unui efort mai amplu de integrare. Implicarea refugiaților în activități extracurriculare și în comunitatea școlară poate facilita integrarea lor. Incluziunea educațională a refugiaților este un efort complex care necesită colaborare între guverne, școli, organizații neguvernamentale și comunități locale. Cu toate acestea, investiția în educația refugiaților aduce beneficii pe termen lung atât pentru refugiați, cât și pentru țările gazdă prin contribuția la dezvoltarea unei forțe de muncă educate și diversificate.

Republica Moldova permite refugiaților accesul la învățământul de bază, inclusiv la învățământul primar și secundar. Acest acces este important pentru copiii refugiaților pentru a asigura dezvoltarea lor și adaptarea la societatea gazdă. Datorită diversității lingvistice a refugiaților, furnizarea de cursuri de limbă poate fi crucială pentru a-i ajuta să învețe limba țării gazdă. Aceasta facilitează nu doar învățarea, ci și integrarea lor în comunitate. Pentru refugiații care au studii sau calificări din țara de origine, procesul de recunoaștere a acestora poate fi important pentru a le permite să continue educația sau să acceseze locuri de muncă relevante.

Apărarea refugiaților în sistemul educațional implică asigurarea drepturilor și necesităților acestora pentru a avea acces la o educație de calitate într-un mediu sigur și incluziv. Promovarea integrării sociale în școli este importantă pentru refugiați. Aceasta poate include programe de mentorat, proiecte comunitare și activități extracurriculare care îi ajută să-și dezvolte rețele sociale și să se simtă parte a comunității școlare. Este important să se monitorizeze respectarea drepturilor refugiaților în școli și să se raporteze orice cazuri de discriminare sau abuz la autorități pentru investigație și acțiune corespunzătoare. Asigurarea respectării drepturilor refugiaților în sistemul educațional este un angajament important pentru a oferi șanse egale și pentru a promova integrarea lor cu succes în societatea gazdă.

Obiectivele sunt soluțiile pentru integrarea și sprijinirea refugiaților în sistemul educațional, ele fiind variate și trebuie să ia în considerare nevoile specifice ale acestor persoane. Oferirea de cursuri de integrare culturală poate ajuta refugiații să înțeleagă mai bine cultura țării gazdă și să se simtă mai confortabil în noul mediu. Implementarea unor mecanisme de monitorizare a accesului și a succesului refugiaților în educație și raportarea oricăror cazuri de discriminare sau abuz sunt cruciale pentru asigurarea respectării drepturilor acestora. Soluțiile pentru integrarea refugiaților în sistemul educațional ar trebui să fie adaptate la specificul fiecărei țări și la nevoile individuale ale refugiaților.

Referințe:

1. *Politica și practica privind integrarea imigranților și refugiaților în statele europene*, Mircea Radu. Disponibil: https://ec.europa.eu/migrant-integration/sites/default/files/2011-02/doc1_18864_250852215.pdf
2. *Republica Moldova Învățământ*. Disponibil: <https://moldova.md/ro/content/invatamant>
3. *Sprijinind incluziunea și integrarea refugiaților*. Disponibil: <https://www.unhcr.org/md/17699-230314.html>
4. *Educația copiilor refugiați Drepturi și șanse pentru un viitor mai bun*. Disponibil: <https://www.unhcr.org/ro/101-educatia-copiilor-refugiati.html>

5. *Din experiențele refugiaților: „Moldova, țara în care e loc pentru fiecare”*. Disponibil: <https://www.undp.org/ro/moldova/blog/din-experientele-refugiatilor-moldova-tara-care-e-loc-pentru-fiecare>
6. *Mai mult de 1600 de copii refugiați din Ucraina sunt încadrați în instituțiile de învățământ general din Republica Moldova*. Disponibil: <https://mecc.gov.md/ro/content/mai-mult-de-1600-de-copii-refugiati-din-ucraina-sunt-incadrati-institutiile-de-invatamant>
7. *Suport pentru refugiații ucraineni în Republica Moldova*. Disponibil: <https://prodidactica.md/category/anunturi/>

Date despre autori:

Cristina CEBAN, doctor în drept, conferențiar cercetător.

E-mail: cristinaceban810@gmail.com

ORCID: 0000-0002-4971-3496

Artur FUIOR, student-doctorant, Universitatea de Studii Europene din Moldova.

E-mail: fuiorartur@gmail.com

Tel.: 068016713

ORCID: 0000-0001-9307-6298

Prezentat la